

GOTTORF قصر گوتدرف

تجلیات فریبک‌ایران

دکتر عبدالکریم گلشنی
مدیر گروه تاریخ دانشگاه پهلوی

مرکز اقتصادی، علمی و فرهنگی مهمی
درآمده بود.

فریدریک سوم (۱۶۱۶ - ۱۶۵۹)
هرتسوگ و فرمانروای شلسویگ-هلشتاین

قرن، یعنی تا اواسط قرن سیزدهم،
محل برگزاری مجالس و اعیاد دینی و
جایگاه اجتماع اسقف‌ها و روحانیون
مسیحی این منطقه بود.

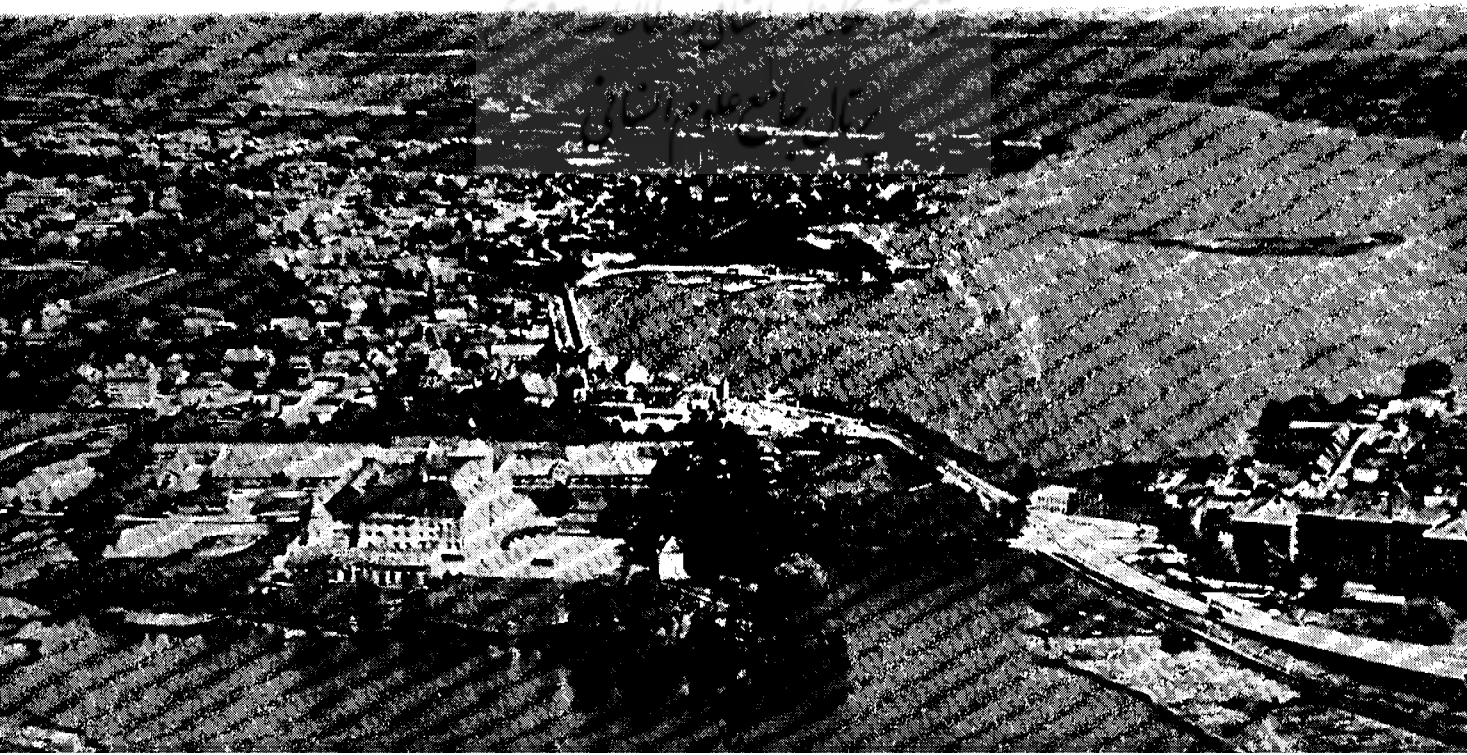
از سال ۱۲۶۸ مقرر فرمانروایان
شلسویگ و از سال ۱۵۴۴ مرکز امارات
و صدارت امراء و شاهزادگان شلسویگ،
هلشتاین و گوتدرف به شمار میرفت.

کاخ گوتدرف در اوایل قرن
هفدهم میلادی با تجدید ساختمان به‌سبک
معماری عصر نوزائی آلمان بصورت یک

[بمناسبت بیست‌وپنجمین سال تأسیس
موزه محلی گوتدرف در شهر شلسویگ
آلمان فدرال، مقاله زیر، شامل تاریخچه
قصر، گنجینه‌های هنری و فرهنگی
آن و بخصوص قسمتهای مربوط به هنر
و معارف ایران در قرن هفدهم میلادی،
نوشته شده است.]

قصر گوتدرف به سال ۱۱۶۱ میلادی،
در سمت غربی شهر شلسویگ، بر
جزیره‌ای در روخانه اشلای Schlei
ساخته شده است. این قصر تا حدود یک

منظره‌ای از شهر زیبای شلسویگ در مصب رود
اشلای در شمال آلمان فدرال - موزه گوتدرف
در سمت غربی شهر روی جزیره کاملاً معلوم است

جبهه جنوبی قصر که ساختمان آن در سال ۱۷۰۳ میلادی به پایان رسید

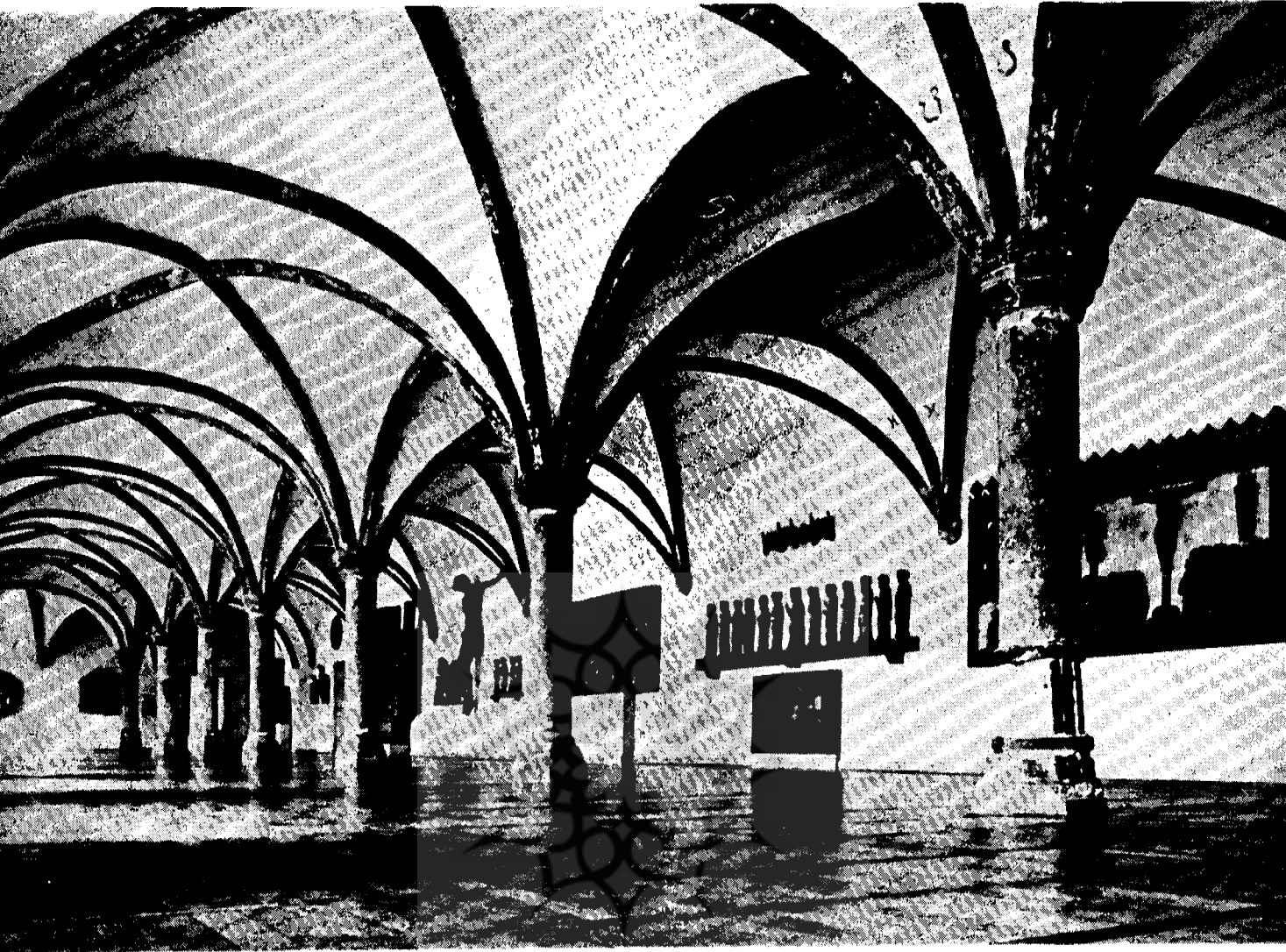
واردات و بدست آوردن امتیازات اقتصادی بیشتری، فرمان اعزام هیئت تجارتنی معروف هلشتاین را در سال ۱۶۳۵ به مقر تزار روسیه در مسکو و دربار پادشاه صفوی به اصفهان صادر نمود.

این هیئت در روز ۱۲ اکتبر ۱۶۳۵ از شهر هامبورگ حرکت کرده و از طریق لوبک و دریای بالتیک عازم روسیه شد و پس از یکسال و اندکی طی طریق و اقامت در شهرهای روسیه و انجام مأموریت در آن سامان، در تاریخ ۲۹ دسامبر ۱۶۳۶ به بیک فرسنگی شهر شماخی (مرکز ایالت شیروان)، از شهرهای سرحدی ایران عصر صفوی،

برای جبران رکود اقتصادی قلمرو خویش و بمنظور بدست آوردن راههای تازه‌ای در جهت پیشرفت امور بازرگانی کشورش، تلاش و کوشش فوق‌العاده‌ای مینمود.

در این زمان مکتب اقتصادی مرکانتیلیسم Merkantilism با هدفی چون افزایش ثروت ملی از طریق توسعه تجارت خارجی در ممالک اروپائی رواج داشت و از طرف بعضی از پادشاهان و سیاستمداران معروف اروپا حمایت میشد. فردریک سوم به پیروی از این سیستم اقتصادی و برای گسترش بازرگانی خارجی بر اساس افزایش صادرات و کاهش

میرسند، چون در آن روز منجم مخصوص خان، ساعت سعد و مبارکی برای ورود این هیئت به شهر و ملاقات حاکم با میهمانان خارجی نیافت، افراد سفارت اجباراً شبی را در آنجا گذراندند و ساعت ۸ صبح روز ۳۰ دسامبر با شکوه و جلال

ژوئیه ۱۹۷۱ م. در تالار سلطنتی کاخ با مجموعه اشیاء قرون وسطی

در همین تالار بود که آدام اولناریوس (۱۵۹۹ - ۱۶۷۱ م.) طی چند سال تلاش و کوشش شبانه روزی و به کمک دستیار ایرانی خویش، حقوردی، گلستان سعیدی را در اواسط قرن هفدهم میلادی برای نخستین بار به آلمانی ترجمه کرد.

خاصی وارد شهر شدند و مورد استقبال رسمی خان و همراهانش قرار گرفتند. هیأت مذکور پس از قریب سه ماه توقف در شماخی، عصر روز ۲۷ مارس ۱۶۳۷ این شهر را به قصد اردبیل ترک نمود و پس از یکسال مسافرت و اقامت در

ابریشم و بدست گرفتن انحصار آن بسا ایجاد راه جدید ابریشم، از طریق روسیه و دریای بالتیک.

اگرچه این طرح اقتصادی هرگز صورت تحقق پیدا نکرد و مأموریت سفارت با شکست مواجه شد ولی در عوض سفرنامه‌ای که از منشی کنجکاو و دانشمند این هیأت، آدام اولناریوس Adam Olearius (۱۵۹۹ - ۱۶۷۱ م.) برای ما باقی مانده، اهمیتش کمتر از نقشه بازرگانی فردریک نبود.

لازم به یادآوری است که در این زمان، شاه صفی (۱۶۲۹/۱۰۳۸ - ۱۶۴۲/۱۰۵۲)

شهرها و پایتخت صفویه، سرانجام در فوریه سال ۱۶۳۸، به قصد مراجعت به وطن، شهر شماخی را پشت سر گذاشتند و از همان راه برگشتند.

مأموریت مهم این سفارت در ایران، با توجه به اهمیت تجارت خارجی ابریشم ایران در زمان شاه عباس اول (۱۵۸۷/۹۹۵ - ۱۶۲۹/۱۰۳۸)، عبارت بود از:

- ۱- عقد یک قرارداد بازرگانی با پادشاه صفوی و کسب امتیازات سیاسی و تجارتنی.
- ۲- خلع ید هلندیها از تجارت

بعنوان جانشین شاه عباس ، در ایران ، سلطنت میکرد . وی که وارث سیاست خاص توسعه مناسبات سیاسی صفویان شیعه با سلاطین عیسوی مذهب اروپا بود ، چندان علاقهای به تعقیب این سیاست نشان نمیداد .

سفرنامه اولتاریوس بعلت همبستگی همهجانبه‌اش با اوضاع اجتماعی و فرهنگی ایران عصر صفوی ، موقعیت خاصی را در بین سیاحتنامه‌های معاصر کسب کرده است . به ویژه که این اثر به زبان آلمانی فصیح و با نثر مسجع و ادبی قرن هفدهم ، نه به زبان لاتینی ، برشته‌تر تحریر درآمده است .

سیاحتنامه اولتاریوس شامل شرح ماجرای سفر هیأت تجارتی هلشتاین به روسیه و ایران است و برای پژوهش اوضاع اجتماعی و فرهنگی ایران در اواسط قرن یازدهم هجری / هفدهم میلادی ، جزء منابع اصلی و مفید محسوب میشود .

گزارش مربوط به سفرنامه آدام اولتاریوس را باید به وقت دیگری موکول نمود و در اینجا فقط به ذکر شمه‌ای از ره‌آورد سفر این هیأت به قصر گوتدرف ، اشاره میشود .

اولتاریوس که مقدمات زبان فارسی را از همان ابتدای ورد سفارت به ایران ، در شهر شماخی آموخته بود ، بعدها در اردبیل و اصفهان ادامه داد . وی آنچنان فریفته زبان و ادبیات فارسی شد که تصمیم گرفت گلستان شیخ سعدی را به زبان آلمانی ترجمه نماید .

توجه التاریوس به گلستان بیشتر از سایر آثار ادبی و متون فارسی است و مکرر در سفرنامه‌اش از این کتاب یاد می‌کند .

جنبه‌های آموزنده حکایات گلستان و بخصوص عمومیت یافتن حکم و اشعار پندآموز سعدی در میان طبقات مختلف مردم ، بقدری اولتاریوس را تحت تأثیر

قرار میدهد که سرانجام با پشتکار و اراده قوی و به همراهی و معاودت یک ایرانی سالخورده بنام حقوردی ، این کتاب را به آلمانی ترجمه مینماید .

این ترجمه با در نظر گرفتن سبک نویسندگی و اسلوب ادبی قرن هفدهم آلمان برشته‌تر تحریر درآمده است و در زمان حیات اولتاریوس ، همراه سفرنامه‌اش یکی دوبار تجدید چاپ شد .

اکثر ترجمه‌های گلستان به زبانهای اروپائی ، از جمله ترجمه روسی گلستان ، از همین متن آلمانی اولتاریوس برگردانده شده‌اند . در ترجمه ، بیشتر حکایات و داستانهای گلستان با تصاویر بسیار خوب و دلپسند نشان داده شده است . از آنجا که مترجم کتاب مدتی در ایران بوده و تا حدی از اوضاع مذهبی و اجتماعی ایرانیان اطلاع داشته است بنابراین تصاویر کتاب بهیچوجه جنبه خیالبافی و فانتزی ندارد و تا حدود زیادی با واقعیت متن داستان تطبیق می‌کند .

قصر گوتدرف در نیمه دوم قرن هفدهم بر اثر درگیریهای خصمانه و مداوم امراء و هرتسوگهای این شهر با پادشاهان دانمارک ، از دست آنان بیرون رفت و تا حدود یک قرن در تصرف دانمارک بود و از سال ۱۸۵۰ تا پس از جنگ جهانی دوم تبدیل به پادگان نظامی و سربازخانه گشت . این کاخ تا طبیعتاً تأسیس آلمان فدرال بهمین وضع باقی بود و از سال ۱۹۴۸ موزه محلی و مرکز اسناد و آرشیو دولتی و همچنین موزه اشیاء مکشوفه مربوط به عصر ماقبل تاریخ و دوره‌های اوایل عهد تاریخی ایالت شلسویگ / هلشتاین را تشکیل میدهد .

امروز که درست بیست و پنج سال از تأسیس این موزه بزرگ تاریخی میگذرد دولت و مردم ایالت شلسویگ می‌کشند تا با تلاش و کوششهای پی‌گیر خود ، این گنجینه هنری و فرهنگی و علمی را

هرچه بیشتر غنی و ممتاز سازند . «صندوقچه جواهرات» لقبی است که موزه گوتدرف به آن مشهور شده است . این روزها بیست و پنج سال از هنگامی که مجموعه اشیاء و کلکسیون آثار نفیس تاریخی ایالت شلسویگ - هلشتاین به اطاقها و تالارهای تاریخی قصر گوتدرف واگذار شده‌اند ، سپری شده است . از زمان انتقال موزه تا اولو Thaulow شهر Kiel به قصر گوتدرف بیش از هفتاد تالار و اطاق برای آن ترتیب داده شده است . بدیهی است هدف اساسی مسئولان موزه ، که تکمیل نمودن و غنی ساختن هرچه بیشتر مجموعه‌های تاریخی در این بنای تاریخی است همچنان دنبال میشود . چنانچه فی‌المثل در آشپزخانه قصر ، کلکسیونی از لوازم و وسایل منزل و آشپزخانه از تمام ایالت گردآوری شده و بمعرض نمایش گذاشته شده است . کتابخانه قصر و تالار صنایع و هنر و تصاویر امراء و فرمانروایان گوتدرف باشجره‌نامه‌های خاندانهای سلطنتی سوئد و دانمارک و همچنین نخستین چاپ سفرنامه سیاح معروف آلمانی آدام اولتاریوس کتابدار کتابخانه سلطنتی و ریاضی‌دان دربار که در سال ۱۶۴۷ در شلسویگ طبع شد ، مورد توجه خاص هر بیننده‌ای قرار خواهد گرفت .

در تالار صنایع و هنر ، پارچه‌های ابریشمین و زربفت و اشیاء طلائی و نفیس و کارهای دستی اصفهان و ایران عصر صفوی را که هیأت سفارت ، چه شخصاً و چه بطور هدایا ، باخود از ایران همراه آورده‌اند جلب توجه هر بیننده‌ای را که برای تماشای موزه آمده است ، مینماید . بعضی کتب خطی و نوشتجات و ادعیه و یادداشتهای خود اولتاریوس نیز که به زبانها و خطوط عبری ، ارمنی ، ترکی عثمانی ، فارسی و عربی نوشته شده‌اند ، در جای خود بی‌نظیرند .

های نقاشانی نظیر لوئیز گورلیت
 Louis Guritt (۱۸۱۷ - ۱۸۹۷) و
 Angelika Kaufmann انگلیکا کافمن
 (۱۷۴۱ - ۱۸۰۷) و سایر نقاشانی که در
 تاریخ فرهنگ شلسویک - هلشتاین نقش
 مهمی داشته‌اند جزء این مجموعه‌ها بشمار
 می‌روند.

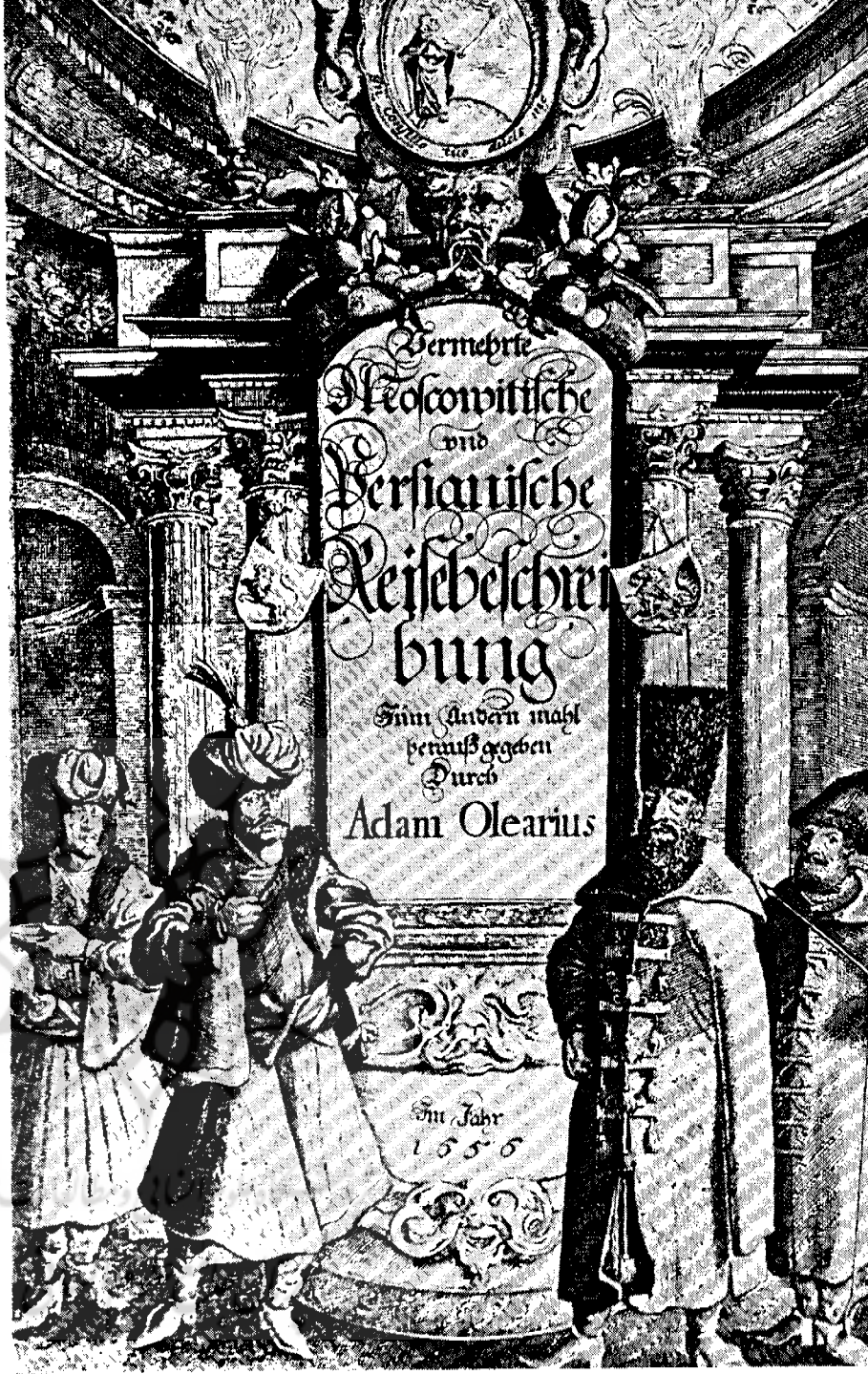
ضمناً اشیاء زیادی از وسایل و لوازم کار
 و حرفه و اثاث‌البیت خانه، که قرار است
 در یک مجموعه مردم‌شناسی ادغام شوند،
 در تالار مرمت شده طویل سابق قصر برای
 تماشا آماده نموده‌اند. این کلکسیون امروز
 کاملترین و مهمترین مجموعه‌های خود در
 تمام آلمان می‌باشد.

تالارها و اطاق‌های جدید موزه
 همچنین به بخش عصر ماقبل تاریخ و
 دوره‌های اوایل عهد تاریخی تعلق دارد.
 در اینجا ابزار و وسایل سنگی و چوبی
 متعلق به پنج‌هزار سال پیش نشان داده
 میشوند. جالب‌ترین شیئی در این مجموعه
 آثار مکشوفه تاریخی یک تورماهی‌گیری
 است که تعلق به ده هزار سال پیش دارد
 که از مرداب ساتروپی در نزدیکی شلسویگ
 کشف شده است. همچنین تنها جمجمه
 پیدا شده در شلسویک - هلشتاین، با جای
 عمل جراحی، که از جزیره Amrum
 در ضمن بدست آمده است. در ضمن
 قرار است که یک بخش مربوط به دوره
 فلزات، عصر برنز، جدیداً در موزه
 افتتاح شود.

موزه محلی شلسویک دائماً در حال
 پیشرفت و توسعه است. جمع‌آوری
 کلکسیونهای تاریخی و هنری آن تمام
 شدنی نیست زیرا مجموعه‌های موزه
 دائماً با جدیدترین شیوه دانش علمی
 نگهداری میشوند.

منابع و مأخذ

- ۱ - متن آلمانی سفرنامه اولتاریوس
- ۲ - دایرة‌المعارف جدید Brockhaus
- ۳ - یادداشت‌های اولتاریوس به
 آلمانی

تقریباً تمام مجموعه‌ها و کلکسیون-
 های موزه بطور کامل در جایگاه خود
 قرار دارند و قطعات کم‌ارزش هر مجموعه
 با تکه‌های مشابه ولی بهتر و نفیس‌تر
 معاوضه میشوند.

متجاوز از سی هزار قطعه از
 کلکسیونهای جدید در طی این ۲۵ سال
 تهیه شده‌اند که تعداد بیشماری از تابلو-

نگارنده در سال ۱۹۶۸، از طرف دانشگاه
 هامبورگ، مأموریت داشته است تا این
 مجموعه را مورد بررسی قرار دهد.
 بطور کلی یادداشتهای فارسی و عربی
 اولتاریوس که ظاهراً بخط خود اوست،
 اشعاری از گلستان و بوستان سعدی و
 عبارات و جملاتی از کتب ادعیه به‌عربی
 است.